

N:o 23.

Ank. till Riksd. kansli den 14 mars 1902, kl. 4 e. m.

*Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6,
i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t
angående kristendomsundervisningen i folkskolorna.*

Till förberedande behandling af Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 har remitterats herr *E. G. Akerlinds* inom samma kammare väckta motion, n:o 36, i hvilken han föreslår,

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville på lämpligt sätt fästa samtliga skolråds uppmärksamhet derpå, att den 1878 till ledning vid kristendomsundervisningen antagna s. k. katekesutvecklingen icke är afsedd att af barnen ordagrant inläras, utan endast att, i enlighet med sitt namn, tjena såsom en utveckling af, det vill säga, såsom en förklarande utläggning eller kommentarie till Luthers lilla katekes».

Till stöd för sitt förslag anför motionären följande:

Den 12 maj 1865 utfärdades af Kongl. Maj:t i fråga om utanläsning af förklaringen till Luthers lilla katekes ett cirkulär af följande lydelse:

»Hos oss hafva Rikets Ständer i underdånighet anhållit, att till minskande af den öfverdrifna och derigenom skadliga utanläsningen, som vid kristendomsundervisningen mångenstädes vore bruklig, oss måtte täckas såsom rättesnöre för annan undervisning så väl i rikets samtliga skolor som vid nattvardsungdomens beredelse,

Bih. till Riksd. Prot. 1902. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 19 Häft. (N:o 23.) 1

stadga, att Luthers lilla katekes skall utgöra grunden för undervisningen och läras utantill, dock att utanläsning ej älägges lärjungar, innan de genom föregående muntlig undervisning förmått att någorlunda redigt uppfatta innehållet, samt att förklaringen öfver Luthers lilla katekes bör begagnas som handledning vid undervisningen; öfver hvilken Rikets Ständers framställning I och öfriga consistoria ecclesiastica i riket, uppå erhallen nådig remiss, afgifvit underdåniga yttranden.

Enär Luthers lilla katekes redan nu utgör grunden för ifrågavarande undervisning, och lärarne genom den erinran, som är fogad vid den antagna förklaringen, blifvit allvarligen uppmanade att icke till utanläsning förelägga barnen något, som de icke efter sina förmögenheter begripa, hvarjemte (genom nådiga cirkuläret den 22 april 1864) rörande folkundervisningen ytterligare stadganden i samma syftning blifvit vederbörande meddelade, men utfärdandet af närmare nådiga föreskrifter angående nattvardsungdomens undervisning icke funnits lämpligt: hafvande Wi, som under denna dag låtit till rikets elementarläroverk utgå särskildt utarbetade anvisningar i afseende på kristendomsundervisningen, velat i nåder anbefalla Eder att till vederbörande presterskaps kändedom meddela de åsikter, hvilka i detta viktiga ämne gjort sig gällande hos Rikets Ständer, och göre vi oss förvissade, att presterskapet, då en själlös eller för långt drifven utanläsning ingalunda öfverensstämmer med eller befrämjar denna undervisnings höga ändamål, vid densamma iakttages ett sådant förfaringssätt, att de heliga sanningarna jemte det de till sitt väsentliga innehåll klart och bestämdt fästas i de ungas minne tillika må lefvande uppfattas af deras begrepp för att blifva fruktbärande för deras lif.»

Genom kongl. cirkulär den 11 oktober 1878 har Kongl. Maj:t gjort nu åberopade grundsatser gällande äfven för den då antagna nya »utvecklingen» af Luthers katekes, då det heter: »viljande vi i afseende på sättet för denna läroboks begagnande hafva i nåder erinrat om de i kongl. cirkuläret den 12 maj 1865 uttalade grundsatser».

De sväfvande ordalag, hvori detta cirkulär är affattadt, bero med all sannolikhet på att man icke ansåg det möjligt att på en gång förändra den dittills brukliga metoden för kristendomsundervisning.

Men hvad vi dock med bestämdhet se framgå af detsamma, det är, att en för långt drifven utanläsning af katekesförklaringen är skadlig. Man hyste helt säkert det hoppet, att missbruket så småningom skulle försvinna med åren. Men har väl detta skett? Nej, ännu i dag, mer än 35 år efter utgifvandet af det kongl. cirkuläret, fortsätter religionsundervisningen på samma sätt, såväl i folkskolorna som i nattvardskolorna, med utanläsning af hela katekesutvecklingen. Icke nog dermed: det gifves till och med exempel på att nitiska religionslärare förelagt sina lärjungar af dem författade, i frågor och svar formulerade läroböcker i religiösa tvistefrågor, att jemte katekesutvecklingen läras utantill.

Faran af den förståndslösa utauläsningen har länge varit beaktad af män, som varit i tillfälle att iakttaga dess skadliga verkningar. Bi-

skop Tegnér yttrar i sitt tal till lärare och lärjungar i Vexjö gymnasium 1827: »Att göra religionens sanningar till ett blott minnesverk, ett tanklöst munväder, förqväfver i sin rot all religionskänsla och är blindt oförstånd. Det är mera, det är styggelse både för Gud och hvarje tänkande menniska.»

I »Förslag till kursindelning för Stockholms folkskolor», afgifvet af folkskolekollegiernas komiterade, yttras om katekesutanläsningen:

»På den tid, då utanläsningen häraf först började, hade densamma ett visst berättigande. Hvad man åsyftade var, att barnen städse skulle hafva katekesens textord till hands. På den tiden kunde detta icke ske genom en bok, för det första emedan menige mans barn icke kunde läsa i bok, för det andra emedan de icke hade någon bok att läsa uti; till och med en katekes var både före och länge efter boktryckerikonstens uppfinning mycket för dyr för de fattiga. Under sådana omständigheter fans det intet annat sätt att hafva en viss text till hands, än att hafva den ordagrant inprentad i sitt minne.

Dessa förhållanden hafva längesedan blifvit totalt förändrade. Det oakadt har utanläsningen utvidgat sig vida öfver sina ursprungliga gränser samt bibehållit sig i hufvudsak orubbad ända till våra dagar. Ehuru det i vårt land icke finnes ett enda lagbud, som för folkskolan påbjuder utanläsning af vare sig Luthers lilla katekes eller dess så kallade utveckling, så är densamma dock fortfarande regel i hela landet, hufvudstaden icke undantagen. Detta senare kan åtminstone icke bero på härvarande lärares och lärarinnors förkärlek för denna så kallade metod. Grunden är helt enkelt den, att de anse sig *tvungna* att hålla på densamma, enär de upprepade gånger blifvit formligen förståndigade att låta barnen inlära utvecklingens samtliga stycken utantill. Följderna häraf äro lika djupt ingripande som beklagliga. Utanläsningsfrågan är nemligen icke en fråga, som blott rör undervisningens *metod*, utan till sin allra väsentligaste del just dess *ämne*, dess *material*. Den rör sig icke så mycket om *huru*, som om *hvad*. Frågan är helt enkelt denna: är det, som skall inläras, utvecklingens *ordalydelse* eller är det dess *innehåll*? Att inhemta något genom utanläsning och att inhemta något genom inre tillägnelse är icke att inhemta samma sak på två olika sätt; det är att inhemta alldeles två alldeles olika *saker*. Det som vid uppläsandet af en utanlexa håller barnet qvar på den rätta stråten, så att det icke »stapplar» eller »kommer af sig», är ingalunda tanken på innehållet, denna skulle tvärt om verka störande. Det är fast hellre den mer eller mindre medvetna föreställningen om, hvad som står med grof eller fin stil upptill eller nedtill på den venstra eller högra sidan i en bok eller den halft omedvetna föreställningen om »huru det börjar» eller »hvad som kommer efter», det vill säga hvilka ljudförbindelser det varit vant att höra efter de sista ljudförbindelserna i frågan eller de första i sjelfva stycket, eller den obestämda känslan af att »läsa rätt», det vill säga att åstadkomma samma talrörelser, det varit vant att låta efterfölja vissa andra förut frambragta talrörelser o. s. v. Då barnet reproducerar en utanlexa, är det icke en kedja af känslor, föreställningar och omdömen det i sitt sinne återuppkallar. Det är blott en serie af syn-, hörsel- och känselintryck — förnimmelser af sedda bokstafstyper, hörda ljudförbindelser och kända muskelrörelser i talverktygen.»

Här hafva aktningsvärda religionslärare och fackmän i fråga om barnundervisning uttalat erfarenhetsrön, som borde kunna öfvertyga äfven der förnuftskäl ingenting verka.

Det onaturliga, opedagogiska i ett dylikt förfaringssätt borde för en hvar ligga i öppen dag. Likaså borde alla inse det okloka uti att belasta barnen med en mängd öfveransträngande arbete, hvartill de helt och hållet tvingas. Men då vi besinna, att denna utanläsning, till den stora omfattning den bedrifves, står i rak strid med Riksdagens och regeringens uttalande i frågan, så ter sig frågan än besynnerligare. Hon ter sig såsom olaglighet. Ty om någonsin en »för långt drifven utanläsning» kan sättas i fråga, så är det väl när jemte lilla katekesen hela utvecklingen från perm till perm skall läras utantill. Kan detta oeffterrätthetsförhållande längre få fortgå?

Då emellertid presterskapet i allmänhet fortfarande påyrkar denna öfverdrifna utanläsning, utan att vare sig taga hänsyn till Kongl. Maj:ts och Riksdagens uttalade mening i frågan eller de olägenheter och faror, som föranledas deraf, gör motionären den här ofvan återgifna hemställan.

Motionären är i sin definition på »för långt drifven utanläsning af katekesförklaringen» sväfvande, i det han dels likställer den med »utanläsning af hela katekesutvecklingen», dels med »en förståndslös utanläsning», hvilket väl ingalunda får anses vara detsamma. Då han emellertid slutar sin motivering med den förklaring, att en för långt drifven utanläsning eger rum, när jemte lilla katekesen hela utvecklingen från perm till perm skall läras utantill, så anser sig utskottet böra i det följande utgå från denna uppfattning af begreppet »för långt drifven utanläsning».

Om en sådan utanläsning påstår nu motionären, att den ännu i dag fortgår i våra folkskolor, men han lemnar härför icke något som helst bevis, såvida man icke såsom sådant får uppfatta hans anförande af »Förslag till kursindelning för Stockholms folkskolor». I detta får man nemligen veta, att utanläsningen af den s. k. utvecklingen till Luthers lilla katekes är regel i hela landet, och att lärarne uti hufvudstadens folkskolor äro förståndigade att inlära utvecklingens samtliga stycken utantill. Motionären har emellertid underlåtit att angifva året för »Förslagets» afgifvande af folkskolekollegiernas komiterade. När

man får veta, att detta år var 1888, inses lätt, att de i detsamma förekommande uppgifterna icke kunna åberopas för nu rådande förhållanden. Här om behöfver icke någon lärare, målsman eller ens något barn i Stockholms folkskolor sväfva i okunnighet, ty i »Förordet» till den vid sagda folkskolor allmänligen begagnade, af folkskoleinspektören C. G. Bergman utgifna, katekesupplagan läses ordagrant följande:

»På grund af en Riksdagens skrifvelse, att det måtte täckas Kongl. Maj:t att vid undervisningen i kristendom stadga, att Luthers lilla katekes skall utgöra grunden för undervisningen och läras utantill samt att förklaringen öfver denna bör begagnas som handledning vid undervisningen, har Kongl. Maj:t i cirkulärbrevet af den 12 maj 1865 anbefalt domkapitlet att till vederbörande presterskaps kännedom meddela dessa åsigter och derjemte tillagt, att en själlös eller för långt drifven utanläsning ingalunda öfverensstämmer med eller befrämjar denna undervisnings höga ändamål.

Under hänvisande till dessa uttalanden har öfverstyrelsen för Stockholms folkskolor velat för lärarepersonalen framhålla, att Luthers lilla katekes bör i skolan grundligt inläras, samt att utvecklingen vid undervisningen hufvudsakligen begagnas för att närmare förklara och tydliggöra dennas innehåll.

Endast ett ringa antal stycken och bibelord i utvecklingen må därför föreläggas barnen till utanläsning, och äro dessa i denna katekesupplaga utmärkta med ett streck under styckets nummer och bibelstället.

Vid genomgåendet af utvecklingen böra barnen i regel hafva boken uppslagen framför sig.

Stockholm i december 1901.»

Då de i motionen förekommande uppgifterna om hufvudstadens folkskolor sålunda visat sig vara ogrundade, skulle man ju vara frestad antaga, att äfven dess uppgifter rörande landets öfriga folkskolor äro felaktiga. Att så dock icke alldeles är förhållandet framgår af vederbörande folkskoleinspektörers berättelser om folkskolorna i riket för sexårsperioden 1893—1898. I den på dessa berättelser grundade öfversigt af folkskoleväsendets utveckling under nämnda år, som af kansli-rådet Kastman utarbetats, inhemtas beträffande undervisningen i kristendomskunskap, att undervisningen i biblisk historia i allmänhet varit god, i synnerhet i småskolan, men att ett rätt allmänt förekommande fel varit, att barnens berättande af de bibliska berättelserna bestått uti ett noggrant återgifvande — ej sällan tanklöst upprabblande — af lärobokens ord. »I katekes har undervisningen i allmänhet skötts bättre än i biblisk historia. Ett jmförelsevis stort antal lärare har ådagalagt mycken formel skicklighet vid undervisningen i katekes och förstått att meddela barnen en redig och klar kunskap deri, och har läraren varit genomsyrad af de heliga sanningar, han meddelat,

har undervisningen blifvit fostrande och uppbyggande. Inspektörerna hafva dock fäst uppmärksamhet på åtskilliga mer eller mindre ofta förekommande fel vid ifrågavarande undervisning. Själlös utanläsning har förekommit endast undantagsvis utom i ett inspektionsområde, der den synes hafva varit temligen allmän, men i stället har utredningen af innehållet här och der förfallit till ett andedödande sönderdelande deraf, och ej sällan hafva förstånd och minne dervid tagits nästan uteslutande i anspråk, under det vilja och hjerta blifvit alltför mycket förbisedda. I några skolor hafva barnen fått ordagrant uppläsa hela lexan, stundom till och med ej endast svar utan ock frågor; i andra hafva de ej behöft ordagrant inlära lärostyckena, och i samma mån man uppgifvit fordran härpå, hafva barnens kunskaper visat sig osäkra och vacklande.»

Uti åtskilliga inspektörers berättelser förekommer alltså klagan öfver rabbel, dryga kurser, ordagrann uppläsning af lexor från början till slut, lärarepersonalens sträfvan att inlära allt i utvecklingen m. m.; men man må härvid icke glömma, att de i berättelserna öfverklagade missförhållandena råde år 1898, och att vi sedan dess fått en ny »Normalplan för undervisningen i folkskolor och småskolor» af den 7 december 1900, och om dennas verkningar i förevarande hänseende föreligger ännu ingen officiell berättelse.

Enligt denna nya normalplan skola i *småskolan* budorden, trosbekännelsen, Herrns bön och instiftelseorden till döpelsen inläras enligt ordalydelsen i Luthers lilla katekes, men någon lexläsning i katekes får ej der förekomma. I *folkskolan* bör lilla katekesen steg för steg behandlas i samband med utvecklingen både såsom grundläggande för och sammanfattande af densamma. Beträffande katekesens behandling hänvisas för öfrigt till de i kongl. cirkuläret den 12 maj 1865 uttalade grundsatser. För folkskolans *högre afdelning* föreskrifves repetition af Luthers lilla katekes med hufvudsakligt afseende på det kristliga lifvet och för *fortsättningsskolan* Luthers lilla katekes till sammanfattning af den förut genomgångna kursen i kristendomskunskap.

Som man finner häraf och af motiven till normalplanen skall i småskolan användas en historisk framställning af kristendomskunskapen, och lärokursen i katekes har inskränkts till inlärandet i skolan under de två första åren af textorden i första, andra och tredje hufvudstyckena i Luthers lilla katekes. I folkskolans första och andra årsklasser utgör kursen för kristendomskunskapen endast första hufvudstycket och första artikeln; i tredje årsklassen andra och tredje artiklarna, i fjärde årsklassen tredje hufvudstycket samt det hufvudsakliga af fjärde och femte

hufvudstyckena, hvaremot den fullständigare behandlingen af sakramentsläran blifvit förlagd till folkskolans högre afdelning och fortsättnings-skolan.

Af det anförda torde framgå, att man i normalplanen sökt så noga som möjligt ställa sig till efter rättelse Kongl. Maj:ts och Riksdagens uttalade mening, att barnen i folkskolan icke må föreläggas något till utanläsning, som de icke efter sina förmögenheter kunna begripa, att utanläsning ej må åläggas dem, innan de genom föregående muntlig undervisning förmått att någorlunda redigt uppfatta innehållet, och att »Förklaringen» af Luthers lilla katekes bör begagnas såsom handledning vid undervisningen. På det att nu dessa såväl som öfriga föreskrifter rörande folkskolan icke blott skola stå i författningen såsom en död bokstaf, utan verkligen respekteras och noga efterleivas, äro genom Kongl. Maj:ts nådiga beslut sedan år 1861 folkskoleinspektörer förordnade, hvilka hafva till sin uppgift att bland annat öfvervaka just dessa föreskrifters efterlefnad. Ur Kongl. Maj:ts förnyade nådiga instruktion för folkskoleinspektörer den 9 december 1898 må i sammandrag anföras följande: »Folkskoleinspektör åligger att inom det honom anvisade området med uppmärksamhet följa allt, som till folkundervisningen hörer. — — vaka öfver att gällande författningar rörande folkskoleväsendet efterleivas. — Vid besöken i skolorna bör han taga noggrann kännedom om anordningen af skolan och läroplanen, undervisningen och ordningen — — samt gifva lärare och lärarinnor nödiga råd och anvisningar i dessa hänseenden. — — Anmärkas brister i distriktets skolväsende, — — skall inspektören derom samt om de ändringar och förbättringar, som anses nödiga, dels gifva skolrådet eller dess ordförande äfvensom — — vederbörande lärare och lärinnor muntligt meddelande, dels ock, der så finnes behöfligt, inom tre månader efter inspektionsförrättningen tillsända skolrådet skriftlig promemoria i ämnet. Der rättelse icke sker i de af inspektören sålunda anmärkta förhållanden, bör han, då så nödigt prövas, derom göra anmälan hos vederbörande domkapitel.»

Genom utfärdandet af dessa bestämmelser har således Kongl. Maj:t sökt trygga genomförandet äfven i fråga om kristendomsundervisningen af de åsigter, hvilka af Kongl. Maj:t och Riksdagen derom blifvit uttalade.

Af hvad utskottet nu anført synes utskottet klarligen framgå, att, såsom motionären också framhållit, Riksdagen i katekesutanläsningsfrågan till Kongl. Maj:t gjort ett tydligt och bestämdt uttalande, att följden häraf blifvit Kongl. Maj:ts af motionären sjelf åberopade cirkulär af åren 1865 och 1878, att normalplanen af år 1900 ytterligare i detalj

förtydligt och hänvisat till dessa cirkulär och att öfvervakandet af de utfärdade stadgandenas efterlefnad enligt deras förnyade instruktion af 1898 oförtydligt åligger folkskoleinspektörerna. Då dessa i sina senast publicerade officiella berättelser också gjort uttalanden i förevarande fråga och sålunda visat, att de både beaktat och påvisat, att missförhållanden härutiinnau vid tiden för berättelsernas afgifvande ännu i åtskilliga skolor förekommo, så lär man väl häraf utan gensägelse vara berättigad draga den slutsats, att de ock, sin pligt likmätigt, ej underlåtit att på lämpligt sätt i öfverensstämmelse med sin instruktion fästa vederbörande skolråds uppmärksamhet på dessa missförhållanden och antagligen också låtit sig angeläget vara att tillhålla de lärare, som i detta fall gjort sig skyldiga till förseelse, att för framtiden iakttaga ett annat sätt vid sin kristendomsundervisning, så att de icke öfverskrida sin i gällande normalplan fastställda befogenhet.

Då sålunda motionären icke ifrågasatt behöfligheten af nya föreskrifter i fråga om utanläsningen af katekesutvecklingen, utan blott hemställt om ett inskräpande af redan gällande föreskrifters efterlevande hos dem, hvilka tillsynen häraf tillkommer, men det af officiella uttalanden från dessa myndigheter framgår, både att de hafva sin uppmärksamhet fäst på förekommande öfverträdelse af de kongl. cirkulären och att de till åtlydnad af sin instruktion säkert icke underlåtit att beifra dem framför allt genom att påvisa dem för vederbörande skolråd och domkapitel, hvarförutom de i sina berättelser låtit dem komma såväl till allmänhetens som framför allt till Kongl. Maj:ts kännedom, så finner sig utskottet för sin del, med fästadt afseende äfven derå, att verkningarna af den nya normalplanen ännu icke hunnit visa sig, förhindradt att tillstyrka den af motionären föreslagna skrifvelsen, utan hemställer,

att förevarande motion icke måtte till någon
Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 april 1902.

På utskottets vägnar:

EMIL HAMMARLUND.

Reservation:

af herrar *E. Hammarlund* och *David Bergström*, hvilka ansett, att utskottets utlåtande bort hafva följande lydelse:

»Då utskottet nu går att afgifva utlåtande öfver den föreliggande motionen, anser det sig allra först böra fullständigt återgifva Rikets Ständers skrifvelse till Konungen af den 15 september 1860, angående inskränkning af katekesutanläsningen. Denna skrifvelse är nämligen utgångspunkten för alla de sträfvanden, som på detta område gjort sig gällande, och angifver hvilken ställning svenska folkets representanter redan för 42 år sedan intogo till frågan om katekesutanläsningen. Skrifvelsen är af följande lydelse:

I anledning af hos Rikets Ständer gjord framställning, att vid den första undervisningen i kristendomen icke någon utanläsning utöfver den s. k. lill-katekesen måtte för barn ifrågakomma, har hos Rikets Ständer den mening gjort sig gällande, att något borde åtgöras till minskande af den öfverdrifna och därigenom skadliga utanläsning, som vid kristendoms-undervisningen mångenstädes lärer vara bruklig; och då det missförhållande, som i sådant afseende förnämligast påkallar rättelse, måste vara, om utanläsning ålägges lärjungarna, utan att lärobokens innehåll tillika så förklaras och utlägges, att det af dem uppfattas och begripes, men, under förutsättning af sådan föregående muntlig undervisning, utanläsning af Luthers lilla katekes likväl ansetts fortfarande böra äga rum, hvaremot den vidlyftigare förklaring öfver nyssnämnda lilla katekes, som nu är eller framdeles kan varda antagen, endast synts böra såsom handledning vid religionsundervisningen och icke till utanläsning begagnas, hafva Rikets Ständer, som därjämte ansett det vara af vikt för det åsyftade ändamålet, att den förklaring öfver katekesen, som kan komma att antagas, varder till uppställning och form lämpad för det önskade undervisnings sättet, funnit sig böra hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Eders Kongl. Maj:t tacktes, såsom rättesnöre för kristendomsundervisningen såväl vid rikets samtliga skolor som vid nattvardsungdomens handledning stadga, att Luthers lilla katekes skall utgöra grunden för kristendomsundervisningen och bör läras utantill, dock att utanläsning ej ålägges lärjungarne, innan de genom föregående muntlig undervisning förmått att någorlunda redigt uppfatta innehållet, samt att den förklaring öfver Luthers lilla katekes, som är eller varder antagen, bör begagnas såsom handledning vid religionsundervisningen; äfvensom att Eders Kongl. Maj:t tacktes vidtagna lämpliga åtgärder för erhållande af en för omförmälda syfte tjänlig katekesförklaring.

I följd af denna Rikets Ständers skrifvelse utfärdade Kongl. Maj:t den 12 maj 1865 det i motionen återgifna cirkuläret till domkapitlen angående den kateketiska undervisningen, och år 1878 utkom en ny katekesförklaring, hvarvid lämnades en erinran om 1865 års cirkulär.

Att emellertid dessa åtgärder icke varit till fyllest för att råda bot mot den traditionella katekesutanläsningen torde framgå bland annat däraf, att tid efter annan såväl inom kyrkomötet som inom riksdagen förslag blifvit framställda om vidtagande af ytterligare åtgärder till detta måls vinnande. Så hafva, efter det den nya katekesförklaringen år 1878 blef anbefalld, vid två särskilda tillfällen, nämligen 1881 och 1888, motioner i detta ämne blifvit inom Andra Kammaren framställda.

År 1881 föreslog hr F. T. Borg i motion n:o 108 inom Andra Kammaren, att Riksdagen genom skrifvelse till Kongl. Maj:t täcktes yrka, antingen ett uttryckligt *förbud* mot utanläsning af den utaf Kongl. Maj:t den 11 oktober 1878 antagna »korta utvecklingen» af Luthers lilla katekes, eller ock annan lämplig åtgärd för att bringa till efterlefnad såväl Riksdagens som Kongl. Maj:ts uttalade åsikter och föreskrifter i ämnet. På tillstyrkan af sitt första tillfälliga utskott beslöt Andra Kammaren, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, det kraftiga åtgärder måtte vidtagas för att bringa till allmän och noggrann efterlefnad de i kongl. cirkuläret af 12 maj 1865 utfärdade föreskrifterna 'mot en själlös och allt för långt drifven utanläsning', på det att detta lika fördärflika som djupt inrotade missbruk vid religionsundervisningens utöfvande måtte varda undanröjdt». I följd af Första Kammarens afslag fick emellertid skrifvelseförslaget förfalla.

År 1888 upptogs frågan af herr G. F. Östberg, som uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 46, föreslog, »att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla, att åtgärder måtte vidtagas för inskränkning af den nu brukliga katekesutanläsningen vid rikets folkskolor och allmänna läroverk samt vid nattvardsundervisningen». Utskottet ansåg »några utomordentliga åtgärder i den af motionären åsyftade riktning icke vara af behovet påkallade utan förutnämnda kongl. cirkulär tills vidare åtminstone innebära fullt tillräcklig garanti mot de af motionären befarade missbruk», i följd hvaraf motionen afstyrktes. Utskottets hemställan blef af kammaren bifallen.

Under de 14 år, som förflutit sedan denna fråga sist var före inom riksdagen, torde nog, på grund af förbättrade undervisningsmetoder,

minskning af lärokurserna, utgifvande af särskilda katekeseditioner o. s. v. en förbättring inträdt på ifrågavarande område. Hvad särskildt Stockholm angår har folkskoleöfverstyrelsen i sammanhang med en jämkning af kristendomskurserna under slutet af förra året föreskrifvit, att af katekesutvecklingens 268 stycken endast 48 och af de mer än 400 bibelspråken blott 113 hädanefter skola läsas utantill.

Icke ens med de inskränkningar, som gjorts vid hufvudstadens folkskolor, hafva emellertid de önskningsmål, som af Riksdagen för länge sedan uttalats och som gått ut därpå, att katekesförklaringen »endast synts böra såsom handledning vid religionsundervisningen och icke till utanläsning begagnas», blifvit i allo uppfyllda. Och att detta ännu mindre är fallet i vissa andra trakter af landet framgår nog samt af folkskoleinspektörernas berättelser. Utskottet får i detta afseende återgifva några belysande utdrag ur de senaste berättelserna (för åren 1893—98).

Inspektören i *Gestrikland* yttrar följande: »Min i föregående berättelse uttalade åsikt om katekesundervisningen har jag fullt skäl att vidhålla. Äfven under nu gångna sex-årsperiod har jag funnit densamma allt för uteslutande taga lärjungarnas förstånd och minne i anspråk, men däremot allt för litet vända sig till deras vilja, hjärta och sinne för att söka böja och leda dem till det kristligt goda, rätta och sanna. Med tillfredsställelse har jag ock under senare åren hört allt flera präster uttala behof af nu gällande katekesutvecklings omarbetning till ledning i nämnda riktning. I en och annan skola har jag funnit nyligen från seminarium utgångna lärare upptaga allra största delen af katekeslektionen med att låta alla lärjungar i klassen eller läxlaget hvar för sig ordagrant uppläsa läxan från början till slut såväl frågor som svar och därefter använda den återstående korta stunden till framställande af några få allmänt utredande frågor. Nog kan man väl med skäl misströsta om dylik undervisnings djupare betydelse och värde för utvecklingen af ett kristligt religiöst och sedligt lif.»

Inspektören i *Helsingland* anför: »Rörande katekesundervisningen gäller, att kurserna för de mindre lyckligt lottade skolorna äro för stora. Det egendomliga äger ju nämligen här rum, att, under det till exempel i Stockholm — med dess för folkskoleförhållanden ovanligt långt gående gruppering af barnen efter kunskaper och mognad — endast vissa stycken och vissa bibelspråk i utvecklingen skola ordagrant inläras, i regel ingen sådan begränsning förefinnes för landtfolkskolorna, utan lärarepersonalen i dem *söker* inlära allt, hvarför i stället litet behålles som säker egendom.»

Inspektören i *Nerike* förklarar, att »ännu är man ej fullt förskonad från att få höra samma tanklösa rabblande som förr.»

Inspektören i *Kinna*, *Kåkindes m. fl. kontrakt* af Skara stift påpekar, att flera småskolor finnas, »där man, förbiseende denna skolas egentliga uppgift, plågar

de små barnen med utanläsning af större eller mindre delar af katekesförklaringen, som, om den skall läsas utantill, borde uppskjutas till folkskolan».

Inspektören i *Kinnevalds och Albo kontrakt* af Växjö stift yttrar om kristendomsundervisningen i småskolan följande: »De yngre examinerade lärarinnornas undervisning i detta ämne är ganska tillfredsställande, men ofta lider i synnerhet de äldres af mekanism och bokstafsträldom. Bibliska historien läses alltför mycket utantill, och såväl vid utfrågning som vid berättande återkomma bokens ord. Ganska ofta genomgås icke blott textorden till Luthers lilla katekes, utan förklaringen läses utantill och genomgås alltför dogmatiskt med inlärande af definitioner och indelningar, ja, på några ställen läses också en del af utvecklingen.» — Och beträffande folkskolan anmärker samme inspektör: »De fel, som oftast begås, äro medgifvande af rabblande uppläsning samt obenägenhet att gå utöfver lärobokens ord. Då hvarje afdelnings hela lärokurs i katekes ofta genomgås på en termin, så är den analytiska metoden den allmännast använda för katekesundervisningen. Utanläsning och ofta upprepad genomgång af läroböckerna befordras af en ganska ofta förekommande fördran på ungdomens ordagranna kännedom af dem vid konfirmationsundervisningens början.»

Inspektören i *Sorsele, Piteå, m. fl.* kontrakt af Hernösands stift yttrar: »Undervisningen i katekes och biblisk historia, hvilka läroämnen icke alltid inträda i den ordning folkskolestadgan föreskrifver, bedrifves ej sällan på sådant sätt, att själlös utanläsning därigenom befordras. Redan första läsåret sättes läroboken mångenstädes i händerna på barnet. Ordalagen och de tekniska svårigheterna taga uteslutande dess uppmärksamhet i anspråk; det distraheras från innehållet och vänjer sig att i första hand tänka på formen. Läxan blir ofta icke preparerad, och då förberedande behandling äger rum, består den stundom blott i lärarens utanläsning eller i osammanhängande prat eller djupsinniga tolkningar, som öfvergå barnets fattningsförmåga. Det samma gäller om den förklaring, som gifves vid förhörandet af läxan. Slutligen händer det ej sällan, att den till kristendomsundervisning anslagna lärotiden uteslutande upptages med undersökning, huru ordagrant barnen kunna läsa upp sin läxa, ja mången gång har det vid mina skolbesök inträffat, att läraren använt en stor del af lektionen till att lära barnen läxans ordalydelse. Att ett dylikt förfaringssätt icke är ägnadt att bibringa de unga en lefvande uppfattning af de heliga sanningarna, ligger i öppen dager.»

Inspektören i *Visby stifts norra kontrakt* förklarar, att rörande katekesundervisningen gäller ännu nästan utan inskränkning allt hvad han därom yttrade år 1893, hvarför han hänvisar härtill under förklaring, att han fortfarande är lifligt öfvertygad om behöfligheten af katekesutanläsningens inskränkning.

I det tidigare yttrande, hvartill han sålunda hänvisar, heter det: »Ej blott textorden i Luthers lilla katekes inläras i alla småskolor, utan äfven Luthers förklaringsstycken till första och andra och i några skolor till alla fem hufvudstyckena inläras i småskoleafdelningen. På folkskolans område fordras ännu nästan utan undantag af skolråden ordagrant memorerande af hela den genom k. cirkuläret den 11 oktober 1878 i nåder påbjudna katekesutvecklingen med alla dithörande bibelspråk, och därefter måste lärarekåren foga sig. Undertecknad har både vid skolläraremöten och prästmöten framhållit behofvet af någon inskränkning i katekesutanläsningen, och

pluraliteten bland lärarekåren erkänner ej mindre behovet af en sådan inskränkning än det berättigade i krafvet därpå jämlikt nåd. cirk. den 12 maj 1865. Men prästerskapet, som i sist berörda lagrum ej finner något misskrediterande af katekesutanläsningen i och för sig utan blott af en själlös sådan, misskänner enhälligt bemälda kraf.»

De inspektörer, hvilka här blifvit citerade, hafva uppenbarligen sökt i hvad på dem ankommer stödja och främja de åsikter, »hvilka i detta viktiga ämne gjort sig gällande hos Rikets Ständer».

Men det saknas ingalunda exempel på inspektörer, hos hvilka en mot dessa åsikter stridande uppfattning påtagligen gjort sig gällande vid inspektionens utfövan. De hafva, med åsidosättande af såväl Rikets Ständers skrifvelse som de kongl. cirkulären af den 12 maj 1865 och den 11 oktober 1878, sökt främja utanläsning af utvecklingen. Följande utdrag ur inspektörsberättelserna torde bestyrka detta:

I berättelsen för åren 1887—1892 yttrar dåvarande inspektören i *Gullbergs och Bobergs m. fl. kontrakt* af Linköpings stift: »Ordagrann utanläsning af Luthers lilla katekes och skriftspråken i utvecklingen, åtminstone de viktigaste, har jag framhållit såsom en oeftergiftig fordran; hvad katekesstyckena beträffar, anser jag, att samma fordran ej med nödvändighet bör göras, ehuru erfarenheten visar, att där ett barn verkligen lärt sig sin katekes, där är det vanligen fallet, att det ock kan läsa den fullständigt utantill; — och häri ligger bestämdt icke något ondt.»

Och i berättelserna för 1893—98 anför inspektören, *Domprosteriet i Munktorps m. fl. kontrakt* af Västerås stift följande: »Fordringarna på utanläsning af katekesens ord äro numera visst icke öfverdrifna, i allmänhet äro lärarne i det afseendet alltför litet fordrande.»

Inspektören i *Ljunits och Herrestads m. fl. kontrakt* af Lunds stift förklarar i motsvarande berättelse, att den själlösa utanläsningen visserligen upphört, men tillägger, att »man tyckes vilja öfvergå till den motsatta ytterligheten att öfver höfvar inskränka utanläsningen, utan att besinna, att barnen ingalunda äro i stånd att kunna utan formler bibringas kunskaper i folkskolans djupaste ämne.»

Då häraf framgår, att till och med personer, som äro satta att vaka öfver efterlefnaden af gällande föreskrifter, synas vilja öfva påtryckning på dem underlydande lärare och lärarinnor i en riktning, som står i fullständig motsats till nämnda föreskrifter, har det synts utskottet, som om skäl verkligen föreläge att taga i öfvervägande, huruvida icke Kongl. Maj:t ånyo borde fästa vederbörandes uppmärksamhet på det uttalande, som redan för 42 år sedan blifvit i detta ämne gjordt af Riksdagen.

Men om ett nytt cirkulär skall utfärdas, lär detta böra utgå icke allenast till skolråden — såsom i den nu föreliggande motionen föreslås — utan till alla de skolstyrelser och öfriga myndigheter, som hafva

att taga befattning med undervisningen vid rikets folkskolor, folkskol-lärareseminarier, allmänna läroverk och andra offentliga undervisnings-anstalter, där undervisning i katekes förekommer, samt lämpligen också till vederbörande prästerskap, som har att handleda ungdomen vid konfir-mationsundervisningen.

I en af de ofvan anförda inspektörsberättelserna anmärkes, att särskildt nyutexaminerade folkskollärare »upptaga allra största delen af katekeslektionen med att låta alla lärjungar i klassen eller läxlaget hvar för sig ordagrant uppläsa läxan från början till slut såväl frågor som svar». Detta gifver vid handen, att åtminstone icke alla seminarier göra sina elever danade att på ett rätt sätt bedrifva undervisnin-gen i detta viktiga ämne. Att utanläsningsmetoden fortfarande i stor utsträckning tillämpas i de allmänna läroverken är också känt. Ej sällan hör man föräldrar klaga häröfver. Och konfirmationsundervis-ningen slutligen lämnar äfven mångenstädes mycket öfrigt att önska i nu ifrågavarande afseende.

Vill man verkligen göra allvar af det uttalande, som Rikets Stän-der den 15 september 1860 gjorde i detta ämne, kräfves det utan tvif-vel, att innebörden af detta uttalande på *alla* dessa nu nämnda håll var-der vederbörligen inskräpft.

Motionärens förslag har sålunda synts utskottet allt för snävt, och har utskottet för den skull icke funnit sig kunna tillstyrka detsamma.

Det nu föreliggande ämnet har emellertid äfven en annan sida, på hvilken utskottet ansett sig böra fästa uppmärksamhet. Sambandet mellan frågan om en ändamålsenlig lärobok och utanläsningsfrågan beaktades redan af Rikets Ständer för 42 år sedan. I den här ofvan återgifna skrifvelsen till Kongl. Maj:t om åtgärder mot katekesutanläs-ningen förklarade nämligen Rikets Ständer, att de ansågo »det vara af vikt för det åsyftade ändamålet, att den förklaring öfver katekesen, som kan komma att antagas, varder till uppställning och form läm-pad för det önskade undervisningssättet». En sådan lärobok, som Riks-dagen förklarar sig önska, sakna vi emellertid allt fortfarande.

Ropen på en bättre lärobok i kristendom hafva särskildt under senare åren blifvit allt starkare, i synnerhet inom pedagogiska kretsar. Flera af folkskoleinspektörerna hafva ock, såsom framgår af Andra Kam-marens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9 vid 1901 års riks-dag, kraftigt betonat det behof, som här föreligger. Inom lärarekåren har äfvenledes länge den åsikt gjort sig gällande, att kristendomsunder-visningen bör reformeras i den riktningen, att den blifver mindre abstrakt och dogmatisk, mera religiös och etisk, än nu är fallet, samt att för detta än-

damål en ny lärobok är behöflig. Och enligt hvad som försports, kan äfven från den nu samlade läroverkskommittén väntas ett uttalande angående behöfligheten af ny lärobok i kristendom.

Dessa nu omtalade sträfvanden gå jämväl i riktning mot katekesutanläsningens inskränkande. Detta är också hvad den upplysta meningen såväl bland allmänheten som bland religionsläraryne själfva fordrar. Och alla praktiska åtgärder till detta måls vinnande måste sålunda hälsas med tillfredsställelse.

Till dessa åtgärder räknar utskottet äfven en skrifvelse till Kongl. Maj:t i den riktning, motionären föreslagit, men då, på sätt ofvan framhållits, motionärens förslag icke syntts vara tillräckligt omfattande, har utskottet ansett sig böra hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.»

Herr *Andersson* i Pettersborg har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
